

จิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับ ครูเพื่อศิษย์

ตีความจากหนังสือ Why don't students like school?

เขียนโดยศาสตราจารย์ดาเนียล ที วิลลิงแฮม

(Daniel T. Willingham)

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการเรียนรู้แห่งมหาวิทยาลัย เวอร์จิเนีย

(๓) เด็กทุกคนมีคุณค่า แม้บางคนจะเรียนช้า

(๔) อย่าหลงเสียเงินค่าใช้จ่ายกับเรื่องการเรียนรู้รูปแบบการคิดหรือ

การรับรู้ (cognitive styles) และทฤษฎีพหุปัญญา (multiple intelligences) ผมตีความต่อว่า เรื่องการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับความแตกต่างของศิษย์นี้ สามารถทำวิจัยจากปฏิบัติการจริงได้อีกมาก เป็นโอกาสที่ครูเพื่อศิษย์จะฝึกฝนทักษะด้านการวิจัยปฏิบัติการของตน ทั้งเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงาน และเพื่อเป็นผลงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเอง

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

<http://www.gotoknow.org/blog/thaikm/427716>

ช่วยศิษย์ที่เรียนอ่อน

บทที่ ๘ เรื่อง How Can I Help Slow Learners? ถือเป็นตอนที่ดี

ที่สุดเท่าที่อ่านตั้งแต่บทที่ ๑ มาถึงบทที่ ๘ นี้คำตอบแบบฟันธงคือ ช่วยเอาใจใส่ ให้กำลังใจ ให้ศิษย์ที่เรียนอ่อนพากเพียรฝึกฝนตนเอง และครูและวงการศึกษารวม (รวมทั้งพ่อแม่) ต้องสร้างกระแสหรือกระบวนทัศน์ใหม่ในสังคมคือ กระบวนทัศน์หรือความเชื่อว่าสติปัญญาสร้างได้ด้วยการฝึกฝนอย่างมานะอดทน และการมี “โค้ช” ที่ดี และพ่อแม่และครูเพื่อศิษย์ก็คือ โค้ชที่ดีความฉลาดเป็นทั้งสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และสิ่งที่สร้างขึ้นมาใหม่ได้ด้วยการพากเพียรฝึกฝน หรืออาจกล่าวได้ว่า “อัจฉริยะสร้างได้” นั่นเองแต่สำหรับเด็กบางคน ต้องทำงานหนัก ฝึกฝนหนักกว่าคนอื่น จึงจะสร้างความอัจฉริยะให้แก่ตนเองได้ ครูเพื่อศิษย์มีหน้าที่ช่วยเป็นโค้ชแก่ศิษย์เรียนช้าเหล่านี้ และการทำหน้าที่นี้ครูจะได้เรียนรู้จิตวิทยาการรับรู้(cognitive psychology) ภาคปฏิบัติอย่างไม่รู้จบเด็กจะต้องเชื่อว่า “ความฉลาดอยู่ในมือเรา” ครูต้องช่วยยืนยันยกตัวอย่างเด็กรุ่นก่อน ๆ ที่สมองด้อยกว่า แต่การเคี่ยวกรำฝึกฝนตนเองช่วยให้เวลานี้เป็นผู้ใหญ่ที่มีชีวิตที่ประสบความสำเร็จสูงยิ่งครูเพื่อศิษย์ต้องมีไวยากรณ์

หรือคำพูดที่ทำให้กำลังใจ ให้คุณค่า ต่อความพากเพียรพยายาม ไม่ทอดทิ้ง แก่ศิษย์
ที่หัวช้าคนฉลาดคือ คนที่เข้าใจความคิดที่ซับซ้อน และสามารถใช้เหตุผล
หลากหลายแบบ มีความสามารถเอาชนะอุปสรรค และสามารถเรียนรู้จาก
ประสบการณ์นิยามความฉลาดข้างบนนั้น เรียกว่า “ความฉลาดทั่วไป”
(general intelligence) โปรดสังเกตว่า ความฉลาดทั่วไปเป็นคนละเรื่องกับ พหุ
ปัญญา (multiple intelligences) ของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์โปรดอย่าเอามาปนกัน
จนก่อความสับสนจากผลการวิจัยจำนวนมากมาย สรุปได้ว่า ความฉลาดแบ่ง
ออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านถ้อยคำ (Verbal Intelligence) กับด้านคณิตศาสตร์
(Mathematical Intelligence) ที่ไม่สัมพันธ์กัน ความฉลาดทั่วไป ความฉลาด
ด้านถ้อยคำ และความฉลาดด้านคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์กันดังแสดงใน
แผนผังข้างล่างคือหากความฉลาดทั่วไปมีจำกัด ความฉลาดอีก ๒ ชนิดก็จะ
จำกัดไปด้วย การฝึกฝนความฉลาดทั่วไปจะช่วยให้สามารถยกระดับ

ความฉลาดด้านถ้อยคำ และความฉลาดด้านคณิตศาสตร์ได้สูงขึ้นหลักฐานที่แสดงว่าความฉลาดทั่วไปของมนุษย์เป็นสิ่งที่สร้างได้คือ Flynn Effect ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ ความเชื่อ ครูต้องทำให้ศิษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็เด็ก หัวเร็วหรือหัวช้า เชื่อว่าความฉลาดสร้างได้ด้วยความเพียร เด็กที่หัวช้าก็ เรียนรู้ได้เท่ากับเด็กหัวไว แต่อาจต้องใช้ความเพียรมากกว่า และหากรู้จัก ใช้ความเพียรสั่งสมความฉลาด ในอนาคตก็จะสามารถเรียนรู้สิ่งที่ยากขึ้น ได้พอ ๆ กับเพื่อน ๆ ที่หัวไวเคล็ดลับสำหรับครูเพื่อศิษย์คือ การให้คำชม จงอย่าชมความสามารถ ให้ชมความมานะพยายาม เพื่อให้สิ่งที่มีคุณค่า คือ ความมานะพยายาม คือความสำเร็จที่ได้มาจากความบากบั่นเอาชนะ อุปสรรคจงอย่าชื่นชมความสำเร็จที่ได้มาโดยง่ายความยากลำบากและ ความล้มเหลวคือ ธรรมชาติส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ เป็นส่วนที่มีค่ายิ่ง ของการเรียนรู้คุณค่าของครูเพื่อศิษย์คือ จะอยู่เคียงข้างและ

จงชื่นชมพรแสวงของศิษย์ให้มากกว่าพรสวรรค์

นี่คือสิ่งประเสริฐสุด ที่ครูจะพึงให้แก่ศิษย์ที่เรียนอ่อน เพราะในที่สุดเขาไม่ใช่เด็กที่เรียนอ่อนอีกต่อไปครูต้องสร้างค่านิยมแก่ศิษย์ว่า ความล้มเหลวไม่ว่าในเรื่องใด ๆ รวมทั้งเรื่องการเรียน เป็นเส้นทางหรือถนนไปสู่การเรียนรู้และความสำเร็จ หากเราไม่ทอดอหยหรือยอมแพ้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับศิษย์ที่เรียนอ่อนเสมอ ไม่ทอดทิ้ง ไม่แสดงความทอดอหยที่จะช่วยโค้ชให้ตามสถานการณ์หนังสือเล่มนี้ลงรายละเอียดมากถึงขนาดแนะนำให้ครูจกรายการที่ตนเองขอให้เด็กแต่ละคนทำแบบฝึกหัดที่บ้าน ซึ่งหมายความว่า แบบฝึกหัดสำหรับศิษย์แต่ละคนจะไม่เหมือนกันสรุปได้ว่า ครูช่วยศิษย์ที่เรียนอ่อนได้โดยแสดงความเชื่อในตัวศิษย์ว่าสามารถเรียนรู้ได้และไม่ใช่แค่แสดงออกด้วยคำพูด แต่ต้องแสดงออกด้วยการกระทำ แสดงแล้วแสดงอีกจนศิษย์เชื่อมั่นว่า ความเพียรคือหนทางสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ ผลจากการที่ครูช่วยศิษย์เรียนอ่อนตามแนวทางนี้ จะเป็นคุณค่าต่อศิษย์ไปตลอดชีวิต ในลักษณะเปลี่ยนชีวิตทีเดียว

ฝึกฝนตนเอง

บทที่ ๕ เรื่อง What About My Mind? เป็นคำแนะนำว่าด้วยการ

พัฒนาตนเองของครูผมเขียนเล่าถอดความหนังสือเล่มนี้ต่อเนื่องมาถึงบทนี้แล้ว คิดว่าบทนี้ยังมีความสำคัญขึ้นไปอีก เพราะเป็นความรู้เกี่ยวกับเคล็ดลับในการฝึกฝนตนเองเพื่อเป็นครูเพื่อศิษย์อย่างทรงพลังที่สุดเนื่องจากการทำหน้าที่ครูเป็นทักษะด้านการเรียนรู้ (Cognitive Skills) ครูจึงต้องฝึกฝนตนเองด้วยแนวคิดและวิธีการที่ใช้ในการทำหน้าที่ครูเพื่อศิษย์ ที่กล่าวแล้วทั้งหมด รวมถึงบทนี้และต่อไปด้วยครูที่ดี ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับรำฝึกฝนตนเองยิ่งกว่าศิษย์ จึงจะเป็นครูที่ดีได้ ต้องไม่ใช่แค่เอาใจใส่และรักศิษย์ แต่ต้องศึกษาฝึกฝนหาวิธีการเป็น“โค้ช” หรือ “คุณอำนวย” (facilitator) ของการเรียนรู้ของศิษย์ที่ดีหรือเหมาะสมยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยต่อตระหนักว่า ในโลกยุคใหม่ เด็กและสังคมเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีการเรียนรู้

- เก่า ๆ บางทฤษฎีถ้าหลังหรือใช้ไม่ได้ผล ครูจึงต้องเรียนรู้ ทดลองใช้ทฤษฎีใหม่ ๆ ที่มีการวิจัยพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากความก้าวหน้าด้านประสาทวิทยา (neuroscience) และจิตวิทยาการรับรู้ (cognitive psychology) นั่นคือ ครูต้องเป็น “นักเรียน” ยิ่งกว่าตัวนักเรียนที่ครูสอนเป้าหมายคือ การเรียนรู้อย่างลึกซึ้งของครู และนักเรียน ต้องไม่ใช่การเรียนรู้อย่างตื้น หรือผิวเผิน ซึ่งมองในมุมหนึ่งการสอนเด็กให้หยุดอยู่แค่การเรียนรู้อย่างตื้น เท่ากับเป็นการทำร้ายศิษย์ เพราะเป็นการสร้างนิสัยให้เป็นคนผิวเผินไปตลอดชีวิตการสอนหรือการทำหน้าที่ครู เป็นกิจกรรมที่เรียกร่องพลังในส่วน “ความจำใช้งาน” (Working Memory) เป็นอย่างมาก นั่นคือ ในส่วนกล่องสี่เหลี่ยมของแผนผังที่เราคุ้นเคยหากมองผังข้างบนเป็นกระบวนการสอนของครู ส่วนที่ครูต้องใช้พลังสมองมากและทำให้เหน็ดเหนื่อยคือ ส่วนกล่องสี่เหลี่ยม ที่สมองของครูจะต้องทำหลายอย่างในเวลาเดียวกันคือ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับสภาพในห้องเรียน นำเอาสิ่งที่รับรู้มาเป็นข้อมูลประกอบการคิด ร่วมกับการดึงเอาความรู้ในความจำ

ระยะยาวมาใช้ ความจำเป็นในระยะยาวสำหรับการทำหน้าที่สอนสาระวิชา และ (๓) ความรู้เชิงความรู้ทั่ว ๆ ไปครูที่มีความรู้เชิงสาระวิชามากจะทำให้ นักเรียนเรียนรู้ได้ดีกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนชั้นมัธยม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาคณิตศาสตร์นอกจากนั้นความรู้ด้านการสอนวิชานั้น ๆ ก็มีความสำคัญ เช่น ครูที่จะสอนวิชาฟิสิกส์ได้ดีนอกจากรู้สาระวิชาฟิสิกส์อย่างดีแล้ว ต้องเรียนรู้วิชาการสอนฟิสิกส์ (Physics Teaching) หรือ การสอนวิทยาศาสตร์ (Science Teaching) ด้วย และเป็นที่ยูู้กันว่า ครูที่มีความรู้มาก มีเกร็ดความรู้กว้างขวางจะสอนสนุก ดึงดูดความสนใจ และความศรัทธาจาก นักเรียนได้ดีครูจึงต้องเรียนรู้และฝึกฝนตนเอง เพื่อขยายขีดความสามารถตาม ผังข้างบน คือ ความสามารถในการสังเกต เก็บเอาบรรยากาศหรือเหตุการณ์ในห้องเรียนนำมาใช้ในการจัดการสอน ความสามารถในการใช้พื้นที่ “ความจำเป็น งาน” ของตนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการทำหน้าที่ครูและการสะสม “ความจำเป็นระยะยาว” สำหรับการทำหน้าที่ครูไว้ใช้งานนี้คือ สาระสำคัญที่สุด ของบทนี้ เพราะศัตรู

▶ ร้ายของการเป็นครูคือทำงานตามความเคยชินหรือความชำนาญ ไม่มีความคิดหรือความตั้งใจที่จะเรียนรู้ฝึกฝนตนเองให้เพิ่มพูนขีดความสามารถตามฝั่งข้างบน เน้นคำว่า “ฝึกฝน” การฝึกฝนที่จะได้ผลดีต่อการปรับปรุงตนเอง ต้องมีผลตอบรับหรือผลลัพธ์ที่สะท้อนกลับมา (feedback) ให้เห็น และครูก็ได้รับผลสะท้อนนั้นจากศิษย์อยู่แล้วในชีวิตการทำงาน แต่ไม่เพียงพอ ครูยังต้องการการสะท้อนกลับที่เป็นระบบยิ่งกว่านั้น และผลสะท้อนกลับ (feedback) ที่หาได้ง่ายที่สุด คือ จากเพื่อนครูด้วยกัน ศ. วิลลิงแฮม จึงแนะนำให้ครูหา “บัดดี้” สำหรับการสะท้อนผลซึ่งกันและกัน วิธีการสะท้อนผลกลับ(feedback) ที่จะช่วยปรับปรุงซึ่งกันและกันตามที่ ศ. วิลลิงแฮม แนะนำนี้มีความละเอียดอ่อนมาก จะขอยกไปกล่าวในบทต่อไปหลักสำคัญคือ ครูที่ดีต้องเรียนรู้เกี่ยวกร่ำฝึกฝนตนเองตลอดชีวิตการเป็นครู และเรียนรู้จากการปฏิบัติหน้าที่ครู ด้วยหลัก ๓ ประการคือ(๑) มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะพัฒนาการทำหน้าที่ครู

(๒) หาผลลัพธ์ที่สะท้อนกลับมา (feedback) เพื่อทบทวนไตร่ตรอง (reflection) การจัดการเรียนรู้ของตนเอง อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการทำหน้าที่ครูอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง (๓) ลงมือปรับปรุงตนเองโดยยึดหลัก ๓ ประการนี้ มีวิธีดำเนินการมากมาย หนังสือเล่มนี้แนะนำ ๑ วิธี คือหาโค้ชที่ช่วยแนะนำ และทำหน้าที่สะท้อนผลให้เห็น ว่าตนทำงานสอนอย่างไร คล้าย ๆ ช่วยเป็นกระจกส่องให้ เราจะได้รู้จักตัวเอง รู้จุดที่จะต้องแก้ไขการสอนของตนเอง และวิธีได้โค้ชอย่างง่ายที่สุดคือ เพื่อนครูด้วยกันเองที่ต้องการฝึกฝนพัฒนาตนเองด้วย จับคู่เป็น “บัดดี้” ทำหน้าที่ผลัดกันสะท้อนผลกลับ หรือจะจับกลุ่มกันหลาย ๆ คนก็ได้ หากทำได้เพื่อนที่เป็นบัดดี้ ควรสอนในระดับชั้นเดียวกัน และมีความเชื่อถือไว้นิ่งเชื่อใจกัน รวมทั้งมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะปรับปรุงการสอนของตนเองเช่นเดียวกันนอกจากมีบัดดี้แล้ว หนังสือยังแนะนำให้บันทึกวิดิทัศน์

บรรยากาศและเหตุการณ์ในห้องเรียนไว้ เอาไว้ดูร่วมกันกับบัดดี้ และช่วยกันบอก
สิ่งที่เห็น ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการสอน ในบ้านเราการบันทึกวีดิทัศน์
เหตุการณ์ในห้องเรียนไม่น่าจะเป็นเรื่องที่จะต้องบอกผู้ปกครองแต่ใน
สหรัฐอเมริกาเขาแนะนำให้มีหนังสือผ่านครูใหญ่ไปแจ้งผู้ปกครองว่าบันทึกไว้เพื่อ
ประโยชน์ด้านการปรับปรุงการสอนเท่านั้น ไม่นำไปใช้เพื่อการอื่น และใช้เสร็จ
แล้วจะลบทิ้งเมื่อได้วีดิทัศน์มาแล้ว หนังสือแนะนำให้ครูดูคนเดียวก่อน และอย่า
เพิ่งค้นหาส่วนที่จะต้องปรับปรุง ให้สังเกตภาพรวมก่อนว่า มีส่วนใดบ้างที่ตน
แปลกใจ ไม่คิดว่าจะเห็น ส่วนนี้จะมีเสมอเพราะระหว่างที่สอน ครูมักจะพุ่งความ
สนใจ (Working Memory) ไปที่บางจุดเท่านั้น ไม่สามารถมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นใน
ห้องเรียนทั้งหมดได้ การฝึกดูวีดิทัศน์การสอนของตนเอง และของผู้อื่นที่มีให้ดูใน
อินเทอร์เน็ตเป็นขั้นตอนแรกของการใช้วีดิทัศน์เป็นตัวช่วยให้เห็นผลสะท้อนกลับ
(feedback) เพื่อปรับปรุงการสอนของตน ในสหรัฐอเมริกา มีเว็บไซต์ให้บริการวีดิ
ทัศน์นี้ ดูได้ที่

www.videoclassroom.org และ www.learner.org ครูควรฝึกดูเพื่อให้เกิด “ทักษะการสังเกตอย่างสร้างสรรค์” (Constructive Observation) และ “การวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์” (Constructive Commenting) โดยฝึกดูวิดีโอทัศน์นี้อย่างแตกต่างไปจากการดูโทรทัศน์ตามปกติเพื่อความบันเทิง แต่คราวนี้ดูเพื่อหาผลสะท้อนกลับ จึงต้องมีเป้าหมายของการดูอย่างชัดเจน ว่าต้องการหาอะไรจากวิดีโอทัศน์ เช่น เพื่อดูการจัดการห้องเรียน (Classroom Management) ดูบรรยากาศเชิงอารมณ์ในห้องเรียนหลังจากดูคนเดียวจน “ดูเป็น” แล้ว จึงดู ๒ คนกับบัดดี้ ผลัดกันฝึกวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ และอย่างเคารพต่อวิดีโอทัศน์การสอนของคนอื่นจนคิดว่าพร้อมแล้วที่จะดูวิดีโอทัศน์การสอนของตนเอง พร้อมกับบัดดี้ แล้วผลัดกันวิพากษ์หนังสือเล่มนี้แนะนำวิธีทำหน้าที่สะท้อนผลกลับ (feedback) อย่างระมัดระวัง ไม่ล่วงล้ำแต่ต้องอึดใจ (อีโก้) ของเพื่อน การสะท้อนผลกลับนั้น ให้ยึดหลัก ๓ อย่าง

๑. เป็นคำวิพากษ์ที่ให้กำลังใจ (Supportive) ไม่สร้างความรู้สึกว่าคุณกดดัน ซึ่งไม่ได้หมายความว่า

แต่คำชมอย่างหลอก ๆ ส่วนที่ชมก็ต้องแสดงความจริงใจและเป็นความจริง ที่สำคัญคือ ไม่ใช่เป็นการจับผิด แต่เป็นการสะท้อนภาพที่มีทั้งภาพบวกและภาพลบ และต้องเอาใจใส่ทั้งสาระน้ำเสียง และสีหน้าท่าทางการวิพากษ์ ๒. บอกพฤติกรรมที่เห็น ไม่ใช่บอกคำวินิจฉัยของตนเอง เช่น ไม่ใช่บอกว่า “ห้องเรียนสับสนอลหม่าน” แต่บอกว่า “สังเกตเห็นว่านักเรียนไม่ค่อยฟังสิ่งที่ครูพูด”

๓. บอกสิ่งที่เพื่อนบ๊อดี้แสดงความต้องการให้สะท้อนผลกลับ เท่านั้นแม่จะเห็นส่วนอื่นที่เป็นข้อเรียนรู้ของตน แต่เพื่อนบ๊อดี้ไม่ได้ขอให้บอก ก็ไม่ต้องบอก เป็นการแสดงความเคารพต่ออัตตาหรือความเป็นส่วนตัวของเพื่อน ประเด็นสำคัญที่เพื่อนบ๊อดี้ยังไม่ได้ขอให้สะท้อนผลกลับนี้ จะโผล่ขึ้นมาเองในการคู่วิถีทัศน์เพื่อสะท้อนภาพ ซึ่งกันและกันในคราวต่อ ๆ ไปการผลัดกันสะท้อนภาพนี้ เพื่อช่วยให้แต่ครูคู่บ๊อดี้ละคนสามารถทบทวนไตร่ตรองการสอนของตนได้ลึกซึ้ง ก้าวข้ามข้อจำกัดที่ตัวเองมองตัวเองได้ไม่ทั่ว หรือมอคติด้านบวก หรือเข้าข้างตนเองมากเกินไปแม่จะใช้วิธีบันทึกวิถีทัศน์เอามาดูภายหลังก็ยังมีข้อจำกัด จึงต้องหาบ๊อดี้ มาช่วยชี้